

Tomo Kočar

Šibkejši spol

Človeštvo se že od svojih začetkov spopada s številnimi pomembnimi vprašanji. Pri tem se pogosto zdi, da nas odgovori niti ne zanimajo, saj neprimerno bolj uživamo v odkrivanju vedno novih vprašanj. Posebej vznemirljiva je gotovo tematika, povezana s spolnostjo, odnosi med spoloma (ker to besedilo nastaja v danem okolju, bomo sprejeli predpostavko, da sta spola dva, čeprav bi denimo v Indiji lahko izhajali tudi iz predpostavke o petih spolih) in seveda razlikami med spoloma. Že v zgodnji mladosti namreč odkrijemo delitev na dečke in deklice, nato se preostanek življenja sprašujemo, zakaj določena opravila niso primerna za fantke, zakaj ženske toliko časa prebijejo v kopalnici, zakaj se rožnata barva ne poda vsem in ali je nežnejši spol lahko enakopraven. Pri nas smo imeli Urad za žensko politiko (danes Urad za enake možnosti), v Braziliji ženske ščiti kar Ministrstvo za ženske zadeve, vprašanje o tem, ali je ženski spol zares šibkejši, pa še vedno ni povsem razjasnjeno.

Women need a reason to have sex. Men just need a place.

Billy Crystal

Ko govorimo o šibkejšem spolu, ne merimo na očitno. Povprečna ženska seveda dvigne manjše breme kot povprečen moški. Ne le da nas povprečja ne zanimajo (le kdo si želi brati povprečne eseje?), izraza močnejši in šibkejši bomo zastavili kar se da široko. Torej ne: Ali ženska lahko dvigne toliko kot moški, ampak: Ali ženska lahko prenese toliko kot moški. Številni dokazi namreč pričajo, da prenese vsaj toliko, če ne celo več. Dokaze bomo iskali s pomočjo naravoslovnih in družboslovnih ved. Žal so naravoslovci tudi ljudje in dokaze pogosto ponarejajo (spomnimo se na primer hladnega zlitja jeder) ali jih po svoje razlagajo (spomnimo se na primer tobačne industrije). Z družboslovci je še slabše. Njihove

raziskave so vedno pristranske. Raziskovalec odnosov med spoloma bo določeno stanje zagotovo opisal in razložil drugače kot raziskovalka. Zato bi morali za verodostojen rezultat sestaviti enakovredno zastopane ekipe s predstavniki obeh spolov s področij politike, različnih strok, kapitala in zainteresirane javnosti, ki bi do končnih rezultatov prišle s preglasovanjem. To pomeni, da bi v znanost uvedli demokracijo, kar pa vedno daje le povprečne rezultate in povprečja si, čeprav ga včasih potrebujemo, kot že zapisano, vsaj na tem mestu ne želimo.

Preostane nam torej le nizanje podatkov s čim več različnih področij in upanje, da si bo bralec znal dokončen odgovor sestaviti sam. Ker je tudi bralec pristranski, bo odgovor morda napačen. Ker je morda tudi lenuh, bomo na koncu za vsak primer zapisali še povzetek iz samih kratkih in jasnih trdilnih stavkov.

In passing, also, I would like to say that the first time Adam had a chance he laid the blame on woman.

Nancy Astor

Začnimo pri Knjigi vseh knjig. V *Bibliji* je jasno zapisano, da je Bog ustvaril človeka (moški spol) po svoji podobi. Adam je bil v središču dogajanja, Evo mu je dodelil le za družbo. Pa je res tako preprosto? Pustimo ob strani zaplete s prevajanjem starodavnih nepopolnih besedil in se izognimo trditvi, da je Bog moškega spola, saj obstajajo tudi zelo močni zagovorniki trditve, da je Bog ženska, in to temnopolta. Ostanimo pri splošno sprejeti zgodbi o Adamu in Evi. Dokler sta bila v rajju, se jima ni zgodilo nič omembe vrednega, le eno prepoved sta prekršila in še pri tem sta se zanašala na kačo. Toda, stoj! Kdo je prvi ugriznil v prepovedani sadež? Kdo se je uprl avtoriteti? Kdo je prevzel odgovornost in se postavil v vlogo vodje, čeprav za ceno neslutnih posledic? Adam gotovo ne. In prav Adam je bil po izgonu postavljen za gospodarja Evi!

Lahko to zapoved razumemo kot prvi zakon (do Mojzesa zapovedi sicer niso zapisovali, saj obvezno šolstvo in s tem opismenjevanje še ni bilo razvito), ki je ščitil šibkejšega (močnejši zaščite pač ne potrebuje), se pravi neodločnega Adama pred podjetno Evo? Je bil morda Adam le prototip iz blata in šele Eva končni izdelek, katerega moči se je Vsemogočni ustrašil, kot se je Heinlein prestrašil robotov Asimova in mu zato vsilil slovite tri zakone?

Če *Biblijo* preberemo pazljivo, bomo ob očitnem poudarjanju pomembnosti moških za vsakim zlahka našli žensko (ali celo več žensk, saj je bilo mnogoženstvo vsaj v *Stari zavezi* nekaj običajnega), ki vleče niti.

Kaj ni bila Rebeka tista, ki je Jakobu povedala, kako naj prelisiči svojega oslepelega očeta Izaka, da je blagoslov podelil njemu in ne Ezavu, kateremu je kot prvorojencu pripadal? V zgodbi sicer piše, da je bil Jakob že tako ali tako pametnejši od Ezava, a edino njegovo pametno dejanje, ki ga zgodba opiše, je pravzaprav to, da je – ubogal svojo mater. Ko se je končno odselil in se osamosvojil, se je spet znašel v težavah. Nista bili njegovi ženi Rahela in Lea tisti, ki sta mu, omahljivcu, dali moči, da se je končno uprl izkoriščevalskemu Lebanu? Uprl? No, pobegnil je ... Ali ni Dalila razkrila skrivnosti nepremagljivosti mogočnega (po mišicah, po pameti seveda ne) Samsona? In ali nista Jezabela in Ester klasična primerka mogočnih, ponosnih in požrtvovalnih vladaric, ob katerih se večina moških kolegov lahko samo skrije? *Staro zavezo* so pisale, prepisovale in prevajale generacije moških, zato je izrazito pristranska, a očitno so nekateri ženski liki premočni celo za cenzuro!

Je *Nova zaveza* moškemu spolu kaj bolj naklonjena? Na prvi pogled se res lahko zdi tako, saj skoraj vse vloge zasedajo moški, ki so za vsak primer v večini primerov še samski. Vendar Jezus in apostoli ne porabijo vsega svojega časa le za čudeže, pomembni so tudi njihovi pogovori, v katerih se spet razkrivajo dvom, omahovanje in podobne nejunaške lastnosti. Tako se brez posebnih težav v ospredju izriše Marija, ki je gotovo najpomembnejša med vsemi katoliškimi zavetniki (da, vključno z moškimi), čeprav jo je Cerkev do 5. stoletja poskušala dobesedno zatajiti, ne nazadnje pa je tudi edina, katere ime se še danes zdi primerno tudi za dečke v najbolj tradicionalnih okoljih. In katera oseba (vključno z moškimi liki) tako razburka duhove kot Marija Magdalena, grešnica in svetnica, po nekaterih teorijah kar Jezusova žena, ki jo Cerkev še vedno prikriva svojim vernikom?

Seveda krščanstvo ni edina religija, zato mimogrede omenimo še druge. Hindujski zapisi povečujejo vlogo matere, ki ji mora sin služiti, tudi če postane odpadnica. Obstaja celo matematični zapis, ki pravi, da je profesor vreden toliko kot deset učiteljev, oče kot sto profesorjev in mati kot tisoč očetov. Tudi budistična skupnost zelo ceni žensko, saj velja za najstarejšo formalno ustanovo, ki je ženske postavljala na višje položaje od moških. Res so v vseh religijah prisotna tudi obdobja in struje, ki žensko zapostavljajo, jo označujejo za manjvredno ali neprimerno, a v splošnem je povsem jasno, da brez žensk ne gre, pa najsi gre za mučenice in svetnice, ki delajo čudeže, ali posvečene vlačuge, ki so v templjih postavljale temelje sodobnih svingerskih srečanj ob torkih (torki ali četrtki so tradicionalno odprti tudi za samske svingerje, med katerimi je približno stokrat toliko moških kot žensk).

A man can sleep around, no questions asked, but if a woman makes nineteen or twenty mistakes she's a tramp.

Joan Rivers

Religiozni spisi so šli skozi preveč moških rok, da bi v njih lahko našli preprost in nedvoumen odgovor na vprašanje, ali je ženska po pravici označena za šibkejši spol. Bomo več trdnih dejstev našli v pravljicah? Spet lahko zaidemo v zmoto, da so pravljice zapisovali in prirejali predvsem moški, kar jim je dajalo možnost prikrajanja dejstev. Kdor vsaj malo pozna zgodovino pravljice, dobro ve, da so bile najbolj cenjene pripovedovalke. Sodobna pravljica ima svoj izvor v ženskih družabnih krožkih, tudi Perrault in brata Grimm so se pri zapisih naslanjali na pripovedovalke. Pri zapisih je res prihajalo do prirejanj in potvarjanj, ki naj bi utrdila splošno sprejeto (moško) mnenje o vlogi ženske v družbi. Najslavnejše pravljice tako vse po vrsti predstavljajo junaške prince, ki iz najrazličnejših težav rešujejo lepe, neaktivne in ne prav pametne deklince. Aktivne ženske vloge so namenjene čarovnicam, ki pa tudi niso posebno bistre (spomnimo se le na trapo, ki se Metki pusti poriniti v peč, na neumno Pepelkino mačeho, ki lastnima hčerama naroči, naj si odrežeta peti, ali na Sneguljčičino mačeho, ki sprejme vabilo na svatbo svoje konkurentke le zato, da jo tam obujejo v železne čevlje in mučijo do smrti). Prave junakinje so vse po vrsti mlade, naivne in pasivne. Kdo ve, kolikokrat bi se Sneguljčica še pustila zastrupiti, če je kraljevič ne bi odpeljal na varno? In kako bi jo odnesla Rdeča kapica, če ne bi bilo lovca?

Resnici na ljubo lahko najdemo tudi junakinje, ki z lastno pametjo, pogosto tudi s pogumom uženejo svoje nasprotnike. V skandinavski in ruski folklori jih pravzaprav kar mrgoli in pri tem ne mislimo na Mojco Pokrajculjo, ki kljub svoji glavni vlogi v pravljici ne stori ničesar zares pretresljivega (v majhnih, za življenje neprimernih in s tujim denarjem kupljenih prostorih v družbi malih požrešnih živalic živimo tudi drugi), ampak o prebrisani Maši, ki je ugnala medveda, o lepi in pametni Vasilisi, ki je ušla Babi Jagi, ali požrtvovalni Gerdi, ki je brata Kaja rešila iz krempljev Snežne kraljice.

V pravljicah torej najdemo različne ženske like. Nekatere ženske so pametne, pogumne, močne in odločne (same moške lastnosti), zato so na koncu nagrajene. Druge so neumne, zlobne, zgubane (lastnosti lahko pripišemo obema spoloma) in na koncu kaznovane. Tretje so mlade, lepe in naivne (vse lastnosti pripisujemo ženskam in otrokom), zato jih na koncu zaščiti nekdo drug (to je moški), s katerim srečno živijo do konca svojih dni. V splošnem ne moremo trditi, da gre ženskemu spolu v

pravljicah vedno samo slabo. Zmagajo lahko namreč na vsaj dva načina, medtem ko se moškimi likom praviloma ponuja samo ena pot do zmage. Na tej si sicer pomagajo z močjo, pametjo, srečo (ali z žensko, spomnimo se le na Petra Klepca, ki ga je vila odpeljala do studenca s čarobno vodo), a od njih se za uspeh vedno zahteva aktivnost. Ni odveč dodati, da se v pravljicah tudi moškemu spolu zgodi marsikaj neprijetnega, tako neumnim velikanom kot pohlepni kraljem, tako zlobnim čarovnikom kot ljubosumnim bratom, pa nikar ne pozabimo, da je pred zmagovalnim princem v *Trnuljčici* smrt v trnju našla cela četa njegovih kolegov. Za trditve, da je ženski spol v pravljicah šibkejši, še vedno nimamo niti približno dovolj dokazov.

Whatever women do they must do twice as well as men to be thought half as good. Luckily, this is not difficult.

Charlotte Whitton

Od pravljic se preselimo k zgodovinskim zapisom. Človeška družba je družba delitev na spola že od samih začetkov. Moško telo je pripravnejše za dolge poti in tiho zalezovanje mamutov, žensko za dojenje in opravljanje ob ognjišču. V različnih časih in prostorih so bile preizkušene različne patriarhalne in matriarhalne ureditve, vse do vzpostavitve monarhij, ki so bile praviloma precej bolj naklonjene moškemu spolu. Za to so bili povsem praktični razlogi. Človeštvo je namreč vsa nerešena ozemeljska, religiozna in ekonomska vprašanja načeloma reševalo s silo, torej z bojevanjem. Ženske so bile za resno pretepanje nekako do 10., morda 12. leta premlade, potem nekako do 40. leta noseče ali doječe in potem že nekoliko v letih za takšne traparije. Večina, ne vse.

Čeprav so zgodovino spet pisali moški (preživeli) in je posuta z imeni slavnih vojskovodij in vladarjev, ne moremo mimo kraljic, kot sta bili Nefreteta ali Kleopatra, pa Katarina Medičejska in Katarina Velika, v naših krajih seveda Marija Terezija, konec koncev je tudi trenutno najslavnejši monarh na svetu kraljica Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske.

Danes v razvitem svetu ženske zasedajo pomembne položaje. Celo za položaj najvplivnejšega človeka – ameriškega predsednika – se je skoraj do konca enakovredno borila ženska. Ženske so predsednice držav, predsednice vlad, pri nas sedijo na vplivnih stolih, od koder vodijo notranje ministrstvo, ministrstvo za obrambo in državno tožilstvo.

Zdi se, da je ženski spol, odkar je prevzel nadzor nad nosečnostjo, vse bolj prisoten v tekmi za formalno najpomembnejša mesta v vse več

državah. Po drugi strani pa ne moremo mimo dejstva, da se številne ženske v izrazito moško tekmovalno okolje pravzaprav ne želijo vključiti. Še pred manj kot pol stoletja so bile v nekaterih švicarskih kantonih na referendumu v večini ženske, ki so glasovale *proti* svoji volilni pravici. Morda zato, ker po njej niso čutile potrebe? Kot je v razvitem svetu še vedno ne čuti 20 do 50 odstotkov volilno opravilno sposobnih državljanov obeh spolov?

Ženske imajo očitno spet dve možni poti iskanja osebne sreče in zadovoljstva. Lahko se vključijo v surovo tekmo z moškimi, pri čemer imajo moški sicer še vedno veliko prednost, a je ta iz dneva v dan manjša, ali pa elegantno pošljejo po kostanj v žerjavico nekoga drugega.

If women didn't exist, all the money in the world would have no meaning.
Aristotel Onasis

Ustavimo se pri podvprašanju, ali so ženske, za katere skrbi nekdo drug, zares srečne in uspešne. Kaj je merilo sreče in uspeha v sodobnem svetu? Je to denar? Statistika je neusmiljena. Ženske za enako delo praviloma dobijo manj denarja kot moški. Med svetlimi izjemami sta sprehajanje po modnih brveh in nastopi v filmih za odrasle, kjer so ženske plačane nekajkrat bolje od svojih moških kolegov, delno zato, ker je v ozadju moški denar, delno zato, ker je v obeh primerih kariera ženske bistveno krajša od kariere moškega in potrebuje nekaj vzpodbude, podobno, kot je to na primer urejeno v svetu športa. Bi morali upoštevati še ta dejavnik? Ne le mesečni zaslužek, ampak količino vloženega dela v razmerju s prejetim denarjem? V razvitem svetu niso v navadi le plačila za delo, ampak tudi odpravnine, nadomestila za brezposelnost, bolniške odsotnosti (tudi zaradi bolnih otrok) in plačani porodniški dopusti (od leta 2004 celo v Švici!). Če k temu prištejemo še zgodnejše upokojevanje žensk in bistveno daljše uživanje pokojnine, se razlike v prihodkih močno zmanjšajo. Saj nam sploh še ni treba nehati. Ženske so pri vlaganju denarja v povprečju uspešnejše od moških. Preudarnejše so, manj nagnjene k tveganju in dolgoročno se lahko z večjo gotovostjo nadejajo dosmrtnih rente kot moški. Kadar se jim v svetu financ nasmehne sreča, je manj verjetno, da jo bodo proslavile v baru, igralnici ali na hipodromu. Višek denarja bodo nesle v banko ali si nakupile državnih obveznic, se pravi novih virov sredstev, ne bodo ga zapravile za hitre avtomobile, razkošne jahte, eksotične ljubice in druge finančne obveznosti, ki so pokopale neštete bogataše.

Za ekonomski položaj ženske v razvitem svetu težko trdimo, da je bistveno slabši od položaja moških, saj ima načeloma prav vsaka dve

možnosti: ali se vključi v boj za izobrazbo in kariero ali se pusti vzdrževati moškemu. Moški te možnosti praviloma nimajo. Že od malih nog jih okolje sili iz tekme v tekmo, podi po kariernih lestvicah, v podganjo dirko z enim samim možnim končnim rezultatom – porazom, saj bo prav vsak zlahka opazil koga, ki bo vsaj na enem področju boljši od njega. Moški morajo tekmovati tudi za ženske v svojem življenju. Tekmovati morajo, če jih hočejo osvojiti, tekmovati morajo, če jih hočejo obdržati, tekmovati morajo, če jih hočejo zamenjati za mlajše in lepše, kar se morda zdi nepošteno, a je biološko gledano povsem upravičeno. Mlajša ženska bo z večjo gotovostjo rodila več zdravih otrok in nadaljevala (resda razpolovljen) genski zapis svojega moškega. Tudi starejša ženska je praviloma pripravljena zamenjati svojega starega, iztrošenega moškega za mlajši model (če je približno enako finančno uspešen), a njo pri tem vodijo ekonomski motivi. Mlajši moški bo pač lahko zanjo skrbel dlje, kajne? Še nekaj moramo dodati. Moški res zaslužijo več, a so ženske tiste, ki več (in to precej več) porabijo (mnoge za denar ne delajo in tuj denar se nam seveda ne smili, kot je to na primer zelo očitno pri sestavljanju državnih proračunov).

In v nerazvitem svetu? Tu imajo ženske gotovo manj možnosti, a vseeno obstaja kar nekaj mehanizmov za njihovo zaščito. Razširjeno pravilo, da starejši moški poročajo precej mlajše ženske, koristi predvsem ženskam. Razbremenijo jih pretiranih zahtev v spalnici (če si želijo več akcije, si omislijo ljubimce) in jim omogoči dokaj lagodno življenje (starejši moški običajno zaslužijo več od mlajših), včasih jih že kmalu po poroki razveseli celo lepa dediščina. Tudi mnogoženstvo je z vidika žensk lahko dokaj udobna ureditev. Delo v gospodinjstvu se razdeli, poleg tega je praviloma omogočeno samo zares premožnim moškim. V številnih okoljih so običajne dogovorjene poroke, za katerimi seveda stojijo ekonomski interesi ne le ženina in neveste, temveč tudi njunih staršev in bližnjih sorodnikov. Nad takšnimi porokami se razviti svet glasno zgraža, a se ne bi smel, saj so bile tudi v razvitem svetu, dokler se ni razvil (se pravi do pred nekaj leti) povsem običajne (in so pravzaprav marsikje še). Poleg tega so vsaj po raziskavah sodeč po desetletju skupnega življenja pari iz dogovorjenih porok zadovoljnejši od parov, ki so se pri izbiri zanašali na srečno naključje, ljubezen na prvi pogled, metodo varnih dni in podobne nezanesljive pomočnike.

Kadar moški ženski govori packarije, je to spolno nadlegovanje. Kadar jih govori ženska moškemu, je to 1,99 evra na minuto.

Vročica Tina, 090 XX XX

Ker ekonomija ne more dati dokončnega odgovora o šibkejšem spolu, se zatecimo po pomoč še k biologiji. Ni treba biti ravno Dawkinsov oboževalec, da prepoznamo osnovni načrt matere narave (ženski spol). Vsako življenje se vedno začne brez spola, ko pa se začnejo oblikovati prvi spolni znaki, so ti vedno ženski.

Če je smisel življenja v prepisovanju in nenehnem izboljševanju genskega zapisa, ga je mogoče doseči na več načinov. Bakterije in podobni preprosti organizmi se preprosto razpolovijo. Tako je mogoče isti zapis zelo hitro velikokrat prepisati, vendar za izboljšavo ni veliko možnosti. Zato so preprosti organizmi vnesli v svoja mala življenjca še nekaj tveganja. Ob delitvi kromosomov so dopustili možnost za nastanek napake pri zapisu. Del zapisa se lahko izgubi, del zapiše napak ali pa se del zapisa vgradi od zunaj.

Predvsem z vgrajevanjem so se lahko začeli razvijati zapletenejši, čeprav biološko ne nujno uspešnejši organizmi (zelo domišljavo bi bilo na primer trditi, da bodo bakterije izumrle pred sesalci, a vseeno si sesalci kljub kilogramom bakterij, ki tvorijo jedro našega imunskega sistema, na tihem želimo prav to). Vsi notranji človeški organi so posledica nenavadnih in nadvse tveganih zavezništov med različnimi virusi, bakterijami in podobnimi prenašalci genskega zapisa.

Tveganje se je, evlucijsko gledano, izplačalo, a nikakor ne vsem. Delitev organizma na dvoje je tvegana že zato, ker je med delitvijo povečana nevarnost za obstoj organizma, ki se deli (lahko ga na primer drug organizem poje), zato se je pojavila ideja, da bi organizem namesto celote tvegale le delček sebe. Ta delček bi moral biti čim manjši, da bo organizem z njegovo izgubo čim manj prizadet, a bi moral v sebi nositi celoten genski zapis. Iz brezspolnikov so se razvile ženske, ki so legle jajca ali odmetavale semena. Zdaj je vprašanje prepisovanja rešeno na nov, naprednejši in varnejši način, toda s tem se tudi zmanjša verjetnost za nastanek napak, saj so zapleteni organizmi za razliko od enoceličarjev bistveno manj naklonjeni sprejemanju tujkov v svoj genski zapis. Spreminjanje pomeni tveganje, semena in jajca pa so nastala v želji po zmanjšanju le-tega.

Tako se je iz potrebe po ustvarjanju novih, podobnih, a vseeno drugačnih, po možnosti izboljšanih in odpornejših genskih kombinacij, pojavil še moški spol. Moški imajo v naravi vedno vlogo oplojevalca, čeprav jih je evolucija sčasoma izučila še za druge naloge, med katerimi dokazovanje obstoja Higgsovih bozonov v velikem hadronskem trkalniku ali pojasnjevanje smiselnosti pravila "ofsajda" v nogometu morda niti nista najpomembnejši.

Spolni način razmnoževanja ima z vidika vrste veliko prednost pred nespolnim. Toda prepiše se le polovica genskega zapisa posameznega osebk. Ker pa si po neodarvinističnem principu svojih kopij "želi" vsi geni, je zaželeno čim pogostejše prepisovanje (vsak od genov ima večjo verjetnost prenosa v naslednjo generacijo) in s čim več različnimi partnerji (tako se poveča verjetnost, da bodo preneseni geni dobili kakovostno družbo). V svetu spolov je promiskuiteta nekaj povsem običajnega in nikakor ni rezervirana le za en spol. Biologi nenehno odkrivajo, da so tudi skupine živali, ki so bile označene za izrazito monogamne (nekateri ptice ob izgubi življenjskih sopotnikov ali sopotnic od žalosti poginejo) v resnici nagnjene k iskanju vedno novih spolnih partnerjev. Tako so na primer zalotili siničke, ki so ponoči zapuščale gnezda in letale na kratka srečanja k samcem v soseki, medtem ko so očetje njihovih otrok (če so bili res njihovi) izčrpani od celodnevnega pehanja za prgiščem črvov greli domače leglo. Tudi za čebele se je dolgo verjelo, da imajo v življenju le enega partnerja, a zdaj je jasno, da si med svatbo omislijo tudi nekaj desetih ljubimcev in s tem poskrbijo za primerno raznovrstnost genskega materiala, s katerim bodo mešale svojega.

Ali je spolni način razmnoževanja uspešnejši od nespolnega, bo pokazal čas, evlucijsko gledano gre namreč za zelo kratkotrajen eksperiment, da pa je v naravi ženska pomembnejša od moškega, je na dlani od samega začetka. V svetu pajkovcev in žuželk je povsem običajno, da samčki poginejo takoj po oploditvi ali pa samičke že med samo paritvijo samčke celo pojedjo. Beljakovine so dragocene in kaj lahko oče stori boljšega za zarod, kot da materi svojega legla priskrbi pošteno kosilo? Ena izmed teorij pravi, da bogomolkin samec oploditve niti ne more pošteno opraviti do konca, če mu družica med njo ne odgrizne glave. Pri nekaterih vrstah pajkov samci potrpežljivo čakajo tudi več dni, dokler si samica ne opomore od napornega spolnega akta, saj ji pogosto ni takoj do hrane. Šele nato se ji dajo jesti. Tudi pri številnih drugih živalskih vrstah samice živijo dlje, so odpornejše in močnejše. Marsikatera bo morala svoj zarod ne le izleči ali skotiti, ampak tudi varovati in vzgajati.

Če smo doslej ostajali v dvomu, ali je ženska zares šibkejši spol, je v naravi jasno, da je v splošnem ženska veliko pomembnejša. To dokazujejo tako načini oplojevanja pri nekaterih vrstah, na primer pri listnih ušeh, kjer se samo na vsakih nekaj generacij samic pojavi nekaj samcev, ki poskrbijo za mešanje in s tem izboljšavo genov, kot tako imenovana deviškorodnost, znana tudi pri višjih vrstah, kot so kuščarji goleničarji (ki ne obstajajo, so samo kuščarke goleničarke) ali različne vrste paličnjakov (paličnjakinj).

*If a girl looks swell when she meets you, who gives a damn if she's late?
Nobody.*

J. D. Salinger

Kaj o odnosih med spoloma poreče kemija? Ženska in moški se kemijsko gledano komaj razlikujeta. Če si lahko dovolimo poenostavitev tisočerihi med seboj sklopljenih kemijskih procesov v le dve spojini, se ustavimo pri moškem spolnem hormonu testosteronu in ženskem spolnem hormonu estrogenu. Številni ljudje vse življenje brez težav preživijo v zmoti, da je eden rezerviran za en in drugi za drug spol. Toda v resnici imamo ženske in moški v sebi oba hormona, naše zunanje spolne znake in obnašanje dejansko določa razmerje med obema. Pri ženskah prevladuje estrogen in pri moških testosteron, vendar se v različnih obdobjih (ne le na primer v puberteti ali v menopavzi, temveč tudi zjutraj in zvečer) koncentraciji obeh hormonov nenehno spreminjata in se celo pretvarjata drug v drugega. Testosteron kljub svojemu imenu ne nastaja le v testisih, ampak tudi v jajčnikih. Brez njega se ne more izoblikovati tipično moški organ, kot je prostata, njegova posledica so tudi tako imenovani sekundarni spolni znaki (globlji glas, izrazitejši mišice, večja poraščenost na določenih delih telesa). Testosteron je dokaj skrivnosten hormon, saj je na primer znano, da se takoj po rojstvu dečka njegova koncentracija zelo poveča, a nato po nekaj mesecih, najpozneje do konca šestega meseca življenja, upade na nivo, primerljiv z nivojem pri deklicah. Znanost ugiba, da se v tem obdobju izoblikujejo "moški" možgani.

Pri tem naj bi imela veliko vlogo tako imenovana alfa-fetoproteinska bariera, ki preprečuje vstop estrogenu (vanj se testosteron pretvori, ko vstopa v možgansko opno), in pade šele po porodu. Če bi estrogen že prej lahko prosto vstopal v zarodek, bi se namreč rojevali samo dečki (morda to velja za vse sesalce). Z merjenjem koncentracije alfa-fetoproteinov že danes odkrivajo številne bolezni (okvare zarodkov, prisotnost različnih tumorjev), vendar nas do zadovoljive razlage njihovega delovanja čaka še kar nekaj raziskovanja. Morda nam uspe celo razložiti fenomen hermafroditov (ugiba se, da je Castor Semenya, aktualna svetovna prvakinja v teku na 800 metrov, hermafrodit, kar pomeni, da ima vsaj delno razvite tudi moške spolne organe ter ima tako v atletiki morda odločilno prednost pred tekmovalkami s samo ženskimi spolnimi organi) in oseb, ki se počutijo pripadnike enega spola, ujeta v telo drugega spola (kar je spet mogoče povezati z različnimi oblikami homoseksualnosti, ki so s strogo biološkega vidika, se pravi z vidika prenašanja genskega zapisa, povsem nesmiselne).

Omenimo še hormon oksitocin, ki spada v družino opiatov in tako imenovanih hormonov sreče. Oksitocin se pri moških in ženskah pojavlja ob povsem različnih priložnostih. Moški ga je deležen po doseženem spolnem vrhuncu. Za opravljeno delo je nagrajen, zato lahko prijetno omamljen zaspi. V naravi je to zelo tvegano početje, a nikar ne pozabimo, da je delo oplojevalca samo to – oplajanje. Po svoje je celo zaželeno, da ga kak sovražnik odvleče in na prizorišču naredi nekaj prostora za novo, boljše zmes genov. Če moški takšno omamo preživi, se bo z veseljem kmalu spet lotil svojega dela.

Ženska dobi odmerek oksitocina šele med dojenjem (do poroda namreč njena naloga še ni opravljena, zato si nikakor ne sme privoščiti brezskrbnega spanca). S pomočjo močnega opiata se bo torej spletla ljubeča vez med materjo in otrokom, ki bo mater nenehno motivirala, da troši svoje dragocene življenjske zaloge (proizvodnja mleka je energijsko zelo potraten proces in dojenje ena najučinkovitejših shujševalnih metod) ter s tem poveča verjetnost za preživetje novo nastale genske kombinacije. Prijeten spomin na oksitocinsko zadevanje jo bo morda nekega dne motiviral za novo nosečnost.

Vrnimo se k vlogi hormonov pri nastanku spolov. Kljub temu da je v nekem trenutku spol že določen, lahko s pomočjo hormonov, posebno z estrogenom, ali spojin, ki jih organizem prepozna kot hormone, čeprav to v resnici niso (alkohol na primer na hormonske receptorje deluje podobno kot estrogen, zato večina resnih pivcev zelo počasi izgublja lase), spol spremenimo. Zaradi onesnaženja vode s hormoni (uporabnice kontracepcijskih tablet jih izločajo z urinom) in tako imenovanimi estrogenimi kemikalijami (nekateri pesticidi in predvsem nonoksinol, ki se uporablja kot spermicid in surovina pri izdelavi plastike) že desetletja prihaja do počasne, a opazne feminizacije številnih živalskih vrst. Severnoameriški aligatorji imajo v povprečju vse krajše penise in mnogi z njimi ne zmorejo več spolnega odnosa. Pred kratkim so potrdili, da lahko žabec pod vplivom atrazina (zelo razširjen pesticid) postane tako prepričljiva žaba, da izleže jajčeca. Več skandinavskih raziskav je potrdilo povezavo med onesnaženjem pitne vode z estrogenimi kemikalijami in znižano plodnostjo v razvitem svetu (današnji moški proizvedejo le pol toliko semenčic kot njihovi dedki), z obojim pa sovpada veliko povečanje nekaterih obolenj spolnih organov, med katerimi je na prvem mestu rak testisov.

Če vprašamo kemika, je vprašanje o močnejšem in šibkejšem spolu komaj smiselno. Moški spol je obsojen na skorajšnji propad.

A man is as good as he has to be, and a woman is as bad as she dares.

Elbert Hubbard

Ozrimo se še k fiziki. Za fizika je že samo pri človeški vrsti razlika med spoloma več kot očitna. Moški je višji, močnejši, hitrejši, napadalnejši, a njegove lastnosti se kaj hitro obrnejo proti njemu. Je kot nov model pralnega stroja, ki svoje delo opravi hitreje, prašek odplakne temeljiteje, centrifugira z več obrati in ima za povrh še digitalen zaslon. Vendar je glasnejši, energijsko potratnejši, se pogosteje kvari in so njegova popravila dražja. Poleg tega ima krajšo življenjsko dobo.

Moški v povprečju vidijo ostreje in dlje kot ženske, a so neprimerno bolj nagnjeni k različnim napakam vida (barvna slepota je denimo pri ženskah komaj znana) in v temi praviloma vidijo slabše (lovilo in bojevalo se je pač običajno podnevi, za nočna vstajanja in brisanje smrkavčkov je bila zadolžena ženska). Moški imajo močnejše čeljusti in širša ramena, ženske širše boke in večje zadnjice. Roke so pri moških močnejše, a pri ženskah spretnejše (marsikoga to preseneti, a dejstvo je, da je večina orodja in instrumentov izdelanih z mislijo na dolžino moških prstov, zato je tudi med vrhunskimi pianisti bistveno več moških kot žensk). Ženske so zgovornejše, namesto za moške značilnega centra za govor imajo več manjših predelov v možganih, ki si načeloma po manjši poškodbi opomorejo precej hitreje in bolje od moških možganov. Moški so sposobnejši dolgotrajnejše zbranosti, saj imajo med možganskima polovicama manj nevronske povezave in več specializiranih predelov v vsaki možganski polobli. Zato je zbirateljstvo toliko pogostejše med moškimi, ki se zlepa ne naveličajo premlevanja podobnih tem. Zato so moški praviloma boljši kuharji (sposobni so se vse življenje ukvarjati z eno samo podrobnostjo), če jih življenjska pot seveda v kuhinjo zanese. Zato so moški tako pripravljeni za serijske morilce ali diktatorje. Zato skoraj vsak moški sanjari o haremu, ženske (niti tiste, ki bi to lahko storile) pa takšne potrebe niso nikoli začutile. Ženske so raznovrstnejše, saj morajo poskrbeti za otroke (veliko drobnih neprijetnosti), moški pa se rodijo z eno samo nalogo (ki jo pogosto nadomesti kak konjiček).

Tako bi lahko naštevali številne razlike od aerodinamičnosti vrha moške glave do povitih ženskih stopal, ki so v nekaterih delih sveta še vedno najvišje merilo lepote (in nebogljenosti, za katero bo poskrbel premožen moški, hvala lepa), a bomo fizikalne razlike poskusili strniti v eno samo, verjetno najočitnejšo: dojke.

Ženske dojke so opevali pesniki kot največji čudež narave že precej preden je mati Darwina prislonila k svojim. Človek je med primati izjema in morda se Freud vsaj takrat ni zmotil, ko je piramide označil za spomenik ženskim prsim (po razmerjih se približno ujemajo). Opice ženskega spola imajo prsi večino časa povsem ploske, povečajo se le v času dojenja, a

nikakor ne tako izrazito kot pri človeški vrsti, pri kateri so dojke od pubertete naprej zelo poudarjene, pa če je v bližini dojenček ali ne. Ženske prsi očitno niso namenjene le dojenju (manjše prsi so za dojenje celo pripravnejše od velikih), ampak imajo tudi vlogo spolnega simbola. Znani zoolog Desmond Morris meni, da zato, ker so ljudje razvili govor, kar je močno povečalo komunikacijo iz oči v oči. Tako je sčasoma prišlo tudi do spolnih odnosov iz oči v oči, ki so posebnost v svetu sesalcev. Ker pa samec včasih potrebuje nekaj vzpodbude in jo je skozi milijone let evolucije dobival v obliki prijetno zaobljene ženske zadnjice, je človeška vrsta nekaj podobnega razvila še na prednjem delu telesa. Ne le razvila, povsem jasno je, da so ženske prsi iz generacije v generacijo večje, v zadnjih 15 letih se je denimo obseg ženskih prsi v Nemčiji povečal kar za 2,3 centimetra, pa čeprav se cele generacije modnih kreatorjev trudijo svoje tkanine obešati predvsem na ploske manekenke (z ravnega stojala blago pada lepše kot z valovitega). Bohotne ženske prsi so zaznamovale človeško zgodovino in jo celo soustvarjale.

Frina, najlepša prebivalka Aten v 4. stoletju in sodobnica Platona, Sokrata in Aristofana, ki je s svojo lepoto naredila tak vtis, da so jo opevali še tisočletja po smrti, je zaradi svojega dolgega jezika zašla v težave in bila obtožena razžaljenja bogov. Za takšen prekršek je bila predvidena smrtna kazen. Ko se je že zdelo, da njen zagovornik Hiperides (eden njenih številnih ljubimcev) ne bo našel primernih besed, s katerimi bi ji rešil življenje, ji je razpel haljo (po nekaterih virih je to storila kar sama) in sodnemu senatu razkril njene gole prsi. Bila je oproščena. Minojska dekleta so se v boj podajala razgaljenih prsi, lady Godiva je z razgaljenjem svojega telesa pohlepne soproga prepričala v znižanje davkov, Eleonora Akvitanska je golih prsi jezdila skozi Jeruzalem in tako na najslikovitejši način predstavila misel, ki so jo toliko pozneje sprejeli za svojo hipiji: Ljubite se, ne vojskujte. Efeško Diano krasijo ducati golih dojk, golo dojko je imela celo prvotna maketa slovitega Kipa svobode (a so pri končni izvedbi zaradi strahu pred javnim zgražanjem haljo vendarle nekoliko dvignili), s podzavestno željo po vračanju k materinim prsim (ali ljubkovanju dekletovih ali soproginih) nekateri psihoanalitiki razlagajo celo željo po osvajanju gorskih vrhov. In ta želja je pogosto močnejša od želje po preživetju.

Če vprašamo fizika, je močnejši spol vsekakor ženski. Ob nesporni prednosti po videzu, odpornosti in trajnosti materiala ima na svoji strani še orožje, močnejše od Dečka in Debeluha, ki sta porušila Hirošimo in Nagasaki.

God gave men both a penis and a brain, but unfortunately not enough blood supply to run both at the same time.

Robin Williams

Lahko iz zapisanega potegnemo preprost zaključek? Imajo prav feministke, ki se borijo za enakopravnost spolov, čeprav je toliko dokazov, da spola nista, ne moreta in ne smeta biti enaka kar povprek, ampak se eden bolje odreže na nekaterih in drugi na drugih področjih? So leta 1968 v Atlantic Cityju ženske odmetavale modrce in pasove za nogavice (a brez sežiganja, plamene je pozneje dodala novinarska, se pravi moška domišljija), da bi se izenačile le na področjih, kjer imajo moški prednost, ali bi se rade izenačile z njimi tudi na področjih, kjer je prednost ženskega spola več kot očitna, kot so počeli v Vonnegutovi kratki zgodbi *Harrison Bergeron*, v kateri so nadpovprečno močnim privezovali uteži, nadpovprečno prikupnim skrivali obraze in nadpovprečno pametnim nenehno predvajali neprijetno piskanje? Imajo prav ženske, ki so feministkam obrnile hrbet in prepuščajo izgubljeno bitko raje moškim? Moških *in* žensk, ki mislijo, da so jim feministične ideje življenje otežile, je kar petkrat toliko kot moških *in* žensk, ki mislijo, da so jim ga olajšale. Večina žensk, ki so se preizkusile v obeh vlogah, ne glede na svoje ekonomsko ozadje in doseženo izobrazbo, pravi, da se bolje počuti v tradicionalno ženski vlogi – v skrbi za dom in družino ter vodenju obojega iz ozadja, moški pa naj si kar misli, da je on tisti, ki nosi hlače. Poleg tega je moški s predpasnikom tako neprivlačen...

Če v družini kariero delata oba starša in so otroci v organiziranem dnevnem varstvu, se verjetnost, da bodo otroci prišli navzkriž z zakonom v primerjavi z družinami, kjer v službo hodi le eden, kar potroji (tako statistika v ZDA). Si družba želi podpirati takšno stanje? Si to lahko privoščijo? Učni uspeh otrok se izboljšuje premo sorazmerno s številom ur, ki jih doma preživi mati, in v enakem sorazmerju kviri s številom ur, ki jih doma preživi oče, če mati prevzame skrb za služenje denarja. Ženska torej lahko prevzame navidezno "moško" nalogo, moški pa ni dorasel "ženski"!

Recimo bobu bob in priznajmo, da vsaj v človeški vrsti moški ženske ne more dohiteti. S plastičnimi operacijami in hormonsko terapijo lahko postane transseksualec, z ličenjem in rednim spremljanjem pogovornih oddaj metroseksualec, če hodi naokrog v roza majici, bo nekega dne prišel domov tudi z modro obrobjenimi očmi (ali pa ga bodo prinesli), a v nobenem primeru ne more doseči veličine ženskega spola. Moški lahko pri takšnih poskusih samo propade. In ko moških ne bo več, tudi človeške vrste ne bo več, saj je *Homo sapiens*, hoteli ali ne, vrsta dvospolnikov. Zato, lepo prosimo, zaščitite naše moške. Šibkejši spol so. Ogroženi so!